

På väg upp till Papuas högsta och Nya Guineas näst högsta berg Mt Wilhelm 4 509 möh, ser vi ned mot sjön Piunde som ligger på 3 500 möh, och vid stranden står den enkla hyttan vi övernattar i.

Papua Nya Guinea

– världsturismens "last frontier"

Papua Nya Guinea är landet annorlunda. Det har bevarat mycket av sin ursprungliga kultur och natur och är därför ett ovanligt spännande resmål för dig som vill uppleva något utöver det vanliga. Följ med till världsturismens "last frontier".

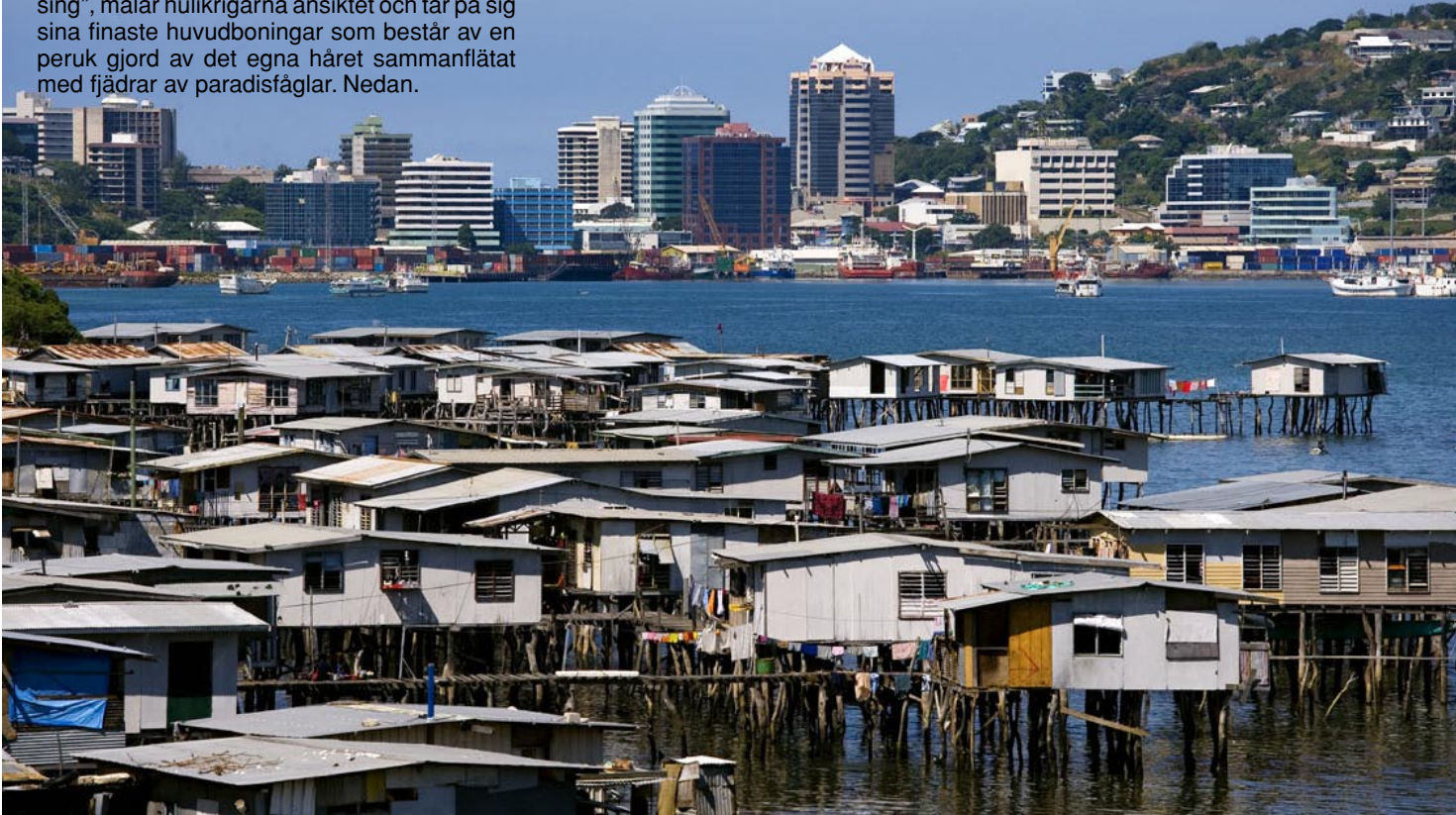
Text och foto **Claes Grundsten**

Man tänker genast på Sten Bergman. Hans karaktäristiska röst i radion på 1950-talet och hans klassiska bok "Min far är kannibal" danade vår svenska uppfattning om Nya Guinea, världens näst största ö. Jag har länge sneplat på dess intressanta kartbild där den ligger norr om Australien, utdragen som en förhistorisk flygödda. Ön är ett resmål utöver det vanliga, och namnet Nya Guinea underhåller fortfarande myten om stenåldersmänniskor. Naturligtvis är detta en gammalmodig och inopportun tanke, och huvudjägarna är förstås bannlysta. Och visst dyker det globala samfundets varumärken som Coke och Toyota upp även här, men mycket av stamfolkens gamla sedvanor lever kvar, och naturen på ön är tidlöst fascinerande med sina otroligt vackra paradisfåglar och tropiska urskogar. Sedan länge är Nya Guinea delad i två hälfter. Sten Bergman färdades i den västra tidigare holländska och numera indonesiska delen, Irian Jaya, medan vi reser i östra halvan som heter Papua Nya Guinea och stod under australiensisk administration ända fram till 1975 då landet blev självständigt.

Huvudstaden Port Moresby omges av dåligt rykte. Efter kannibalerna har det kommit "rascals", gäng med unga ligister som rånar folk på öppen gata, sägs det. Flertalet innevånare är fattiga och arbetslösheten stor, men snacket om rascals ger en skev bild av landet. De få städerna som finns kräver att den som reser på egen hand är extra försiktig, ungefär som i Afrikas och Latinamerikas motsvarigheter, men på landsbygden är de flesta människor lika gästvänliga på Nya Guinea, som var som helst i världen. På en arrangerad resa är riskerna små. I Port Moresby ser man alltnog få om ens någon turist, och inte ens backpackers hittar hit, eller för den ►

Port Moresby har en liten citykärna med höghus för kontor, medan en stor del av befolkningen bor i traditionella hus på stolpar i havet.

Till höglandets dansfestivaler som kallas "sing-sing", målar hulikrigarna ansiktet och tar på sig sina finaste huvudboningar som består av en peruk gjord av det egna håret sammanflätat med fjädrar av paradisfåglar. Nedan.

Uppifrån: En huliman går ofta traditionellt klädd även till vardags; Under fågelskådning på floden Fly är det bra att ha med sig en teleskopkikare; Floderna är naturliga färdstråk för människorna i världens tredje största regnskog som täcker låglandet på Nya Guinea.

delen till andra områden i Papua, vilket nog främst beror på de bristfälliga transporterna. Vagnätet är mycket begränsat, och de allmänna kommunikationerna på landbacken begränsas till PMV, "public motor vehicles", oftast lastbilar som fraktar folkhopar på sina flak. Ska man färdas som turist är det flyg som gäller, och Papua är stort som Sverige ungefär. Landet är världstursimens "last frontier".

Efter att ha skådat fåglar en dag i den ornitologiskt intressanta nationalparken Varirata utanför Port Moresby, flyger vi till ön New Britain, i Bismarckarkipelagen. De tyska ortsnamnen vittnar om kolonialhistorien. Landets norra delar blev en tysk koloni under 1880-talet, Deutsch Neuguinea, men under första världskriget ockuperades området av Australien. Bismarckarkipelagen liksom huvudön ingår i Melanesien som betyder "de svarta öarna", ett begrepp som myntades under 1800-talet för att skilja ut dessa öar och deras folk från Polynesian och Micronesien, de andra regionerna i Söderhavet. Människorna har mörkare hy här än i de sistnämnda. På senare tid har man funnit ett genetiskt samröre mellan papuanerna och aboriginerna i Australien, folkgrupper i södra Indien och buskmännerna i Kalahari.

New Britain är en stor söderhavso, placerad på "the ring of fire", cirkeln av vulkaner runt Stilla Havet. Från Walindi Plantation Resort vid Kimbe Bay mitt på den bananformade ön, ser vi flera symmetriska vulkanprofiler med krullig regnskogsmatta på flankerna. Bergen reser sig ur havet. Walindi är en berömd bas för dykare, och arrika korallrev ligger längs kusten. Anläggningen har byggts upp av paret Max och Cecile Benjamin från Österrike som köpte den stora plantagen med oljepalmer 1969. Nu har man skapat en turistanläggning med ovanligt hemtrevlig atmosfär. Vi har kommit hit för att snorkla och far med en av deras snabba båtar till en pytteliten Robinsonö. En annan dag åker vi fyrhjulsdrivet tillsammans med deras fågelkunnige guide Patrick. I ett urskogsreservat visar sig flera olika vackert tecknade duvor, många papegojor, och vi letar även efter den endemiska arten "Melanesian Scrubfowl". Den är stor som en höna, och gräver ned sina ägg i marken på samma sätt som sköldpaddor. Vi går långt in i den täta regnskogen och hittar en plats med många gropar efter "Scrubfowls". Plötsligt brakar det till när en fågel lyfter. Genom skogen rinner en het bäck, med vulkaniskt svavelosande vatten.

Från Söderhavet kommer vi till Nya Guineas högländ. Kontrasterna är stora. Vi flyger till staden Goroka, och fortsätter på "highland highway", den viktigaste huvudvägen i Papua, men ändå av högst växlande standard. I staden Kundiawa byter vi till Landcruiser och skumpar fem timmar på den knöligaste väg jag sett, en upplevelse i sig. På flaket sitter omkring tio personer medan vi får hållas i hytten. Det buckliga fordonet tjuvar ett skadeskjutet djur i de branta, steniga och leriga backarna. Landcruisern är två år gammal säger föraren, vi hade gissat på 30. På kort tid har den slitits ned på denna hinderbana till väg som leder förbi flera byar, allt medan landskapet häver sig till långsträckta skogsbevuxna bergsryggar, bitvis med öppna fält där man odlar sötpotatis. Målet är Kegsugi, en by cirka 2500 meter över havet, med en skola, och faktiskt Söderhavets högst belägna landningsbana för flygplan.

Betty's Guesthouse blir vår inkvarterig. Betty själv är i staden Madang på nordkusten. Hon är från byn, har politiska ambitioner och är gift med en australiensisk geolog. Nu driver hon en personlig valkampanj. Landet går till val om någon månad. Vi ser kampanjmakare både här och där. Många pratar om politik och korrupktion. En ung demokrati som Papua, med sina rika naturtillgångar och en brokig befolkning som talar ►

Högländerna är den tätast befolkade delen av Papua. Här lever många olika stammar som håller kvar vid gamla traditioner och samtidigt hämtar nya vanor från omvärlden. Hulifolket i södra högländsprovinsen är den färgstarkaste gruppen med sina kroppsdekorationer och huvudbonader, medan bonden i Chimbuprovinsen går klädd i västerländska kläder.

800 olika tungomål, står naturligtvis inför enorma politiska utmaningar. Officiella språk är engelska och tok pisin. Det senare är ett kreolspråk som utvecklats från engelska ord och involverat lokala fraser.

Jackson och Michael möter upp nästa dag. De är två bergsguider från trakten och ska följa med oss upp på Mount Wilhelm, det högsta berget i Papua. Långsamt stiger vi högre genom bergsregnskogen. Jämfört med skogarna på lägre höjd är den mer lågväxt, och träden rätt klena. Vid några platser öppnas vyerna mot det kuperade natursköna landskapet. Där regnskogen upphör kommer vi ut i öppet gräsland med trädorbunkar. Ett vattenfall skummar friskt över en klipptröskel högre upp. Stigen leder dit och där ovanför ligger sjön Piunde, vackert nedsänkt i en gryta. Nära stranden står en enkel hytta där vi lägger packningen. Cecilia, en kvinna från byn som följer med oss, lagar mat i ett av rummen där det står ett campingkök för gas. Det blir pulversoppa med gott bröd. Under eftermiddagen strosar vi sedan runt i omgivningen och försöker vänja oss vid höjden 3500 meter över havet. En annan sjö ligger i en gryta ännu högre upp. Klipptröskeln framför den har också ett vattenfall. Dimbankar hopar sig och gör miljön mycket trolsk, men hindrar oss från att överblicka geografin. Topparna vill inte visa sig, och någon karta finns inte.

Klockan ett mitt i natten lämnar vi hyttan och börjar bestigningen i ficklampornas sken. Vi går som i blindo efter varandra, långsamt med sega steg ju högre vi når, förbi sjöarna och brant upp på bergskammen. I fem timmar rör vi oss sakta genom natten innan gryningen börjar sprida sitt ljus över landskapet. Vi står högt när solen kommer fram. Andhämtningen är tung, men ljuset ger oss nya krafter. Enorma siktvindar breder ut sig. Långsträckta bergsryggar i alla väderstreck och långt nedanför ligger ett tätt molntäcke över regnskogen. Nära inpå bergsryggen vi följer, reser sig den högsta klippspetsen. Sista biten består av lite lätt klättring. Klockan sju är vi där, 4509 meter över havet, djupt betagna av utsikten och vissheten att vi står mitt i Nya Guineas inre. Under dagar med kristallklart väder kan man se både nord och sydkusten av den enorma ön. Riktigt så långt når inte vår blick i dag, men ett imponerande bergslandskap omger oss och molnmattan långt därnere ger sceneriet en extra vacker touche. På nedvägen upptäcker vi metallskrot efter ett amerikanskt flygplan som kraschade i klippan under andra världskriget. Jackson berättar att hans pappa hade gått upp till olycksplatsen direkt efteråt. Det hade varit en trupptransport, och alla ombord förolyckades.

Under andra världskriget inträffade en kraftmätning på Nya Guinea. I maj 1942 försökte japanerna tåga mot Port Moresby från norr, över den höga bergskedjan Owen Stanley Range via ökända Kokoda Trail som hade trampats upp av guldgrävare på 1890-talet. Den japanska framryckningen stoppades av australiensiska trupper, trots att dessa var betydligt färre till antalet. Deras död hyllas nu genom att man gjort i ordning Kokoda Trail för vandrare. Många från Australien vill gå denna minnesstig som börjar i byn Kokoda, och leder 94 kilometer som berg och dalbana genom regnskogens fuktiga värme till Ower's Corner några mil från Port Moresby. Leden är nog en av världens bästa regnskogsvandringar, men också en tuff tur om cirka sex dagar. Många floder måste vadas. Vi prövar ett par etapper, med start i söder. Efter minnesmonumentet

vid Ower's Corner, där vyn över landskapet är strålande, leder stigen rakt ned i dalen till Goldie River som korsas i lårdjupt vatten. Mängder av fjärilar flyger av och an i skogen. Det finns över 800 arter i landet, varav hälften är endemiska, inklusive de imponerande stora "fågelvingarna".

Värmen trycker på, och efter vadet går vi kilometer efter kilometer genom den tätta och frodiga regnskogen samtidigt som vi badar i svett. Vid en uthuggning där det tidigare legat en by, reser vi tälten. Nästa dag fortsätter vi upp på Imiti Ridge och möter på passet ett gäng australiensiska vandrare med guider, plus en officer som håller en föreläsning om striderna under kriget. Vi får veta att en liten grupp soldater låg gömda här, och att de lyckades hålla emot de framryckande fiendetrupperna. Att detta är segrarens version av händelseförloppet förstår man av officerens oblyga skämt.

Ångande varmt är det också i den stora låglandsregnskogen som täcker södra Nya Guinea. Det är världens till ytan tredje största djungel efter Amazonas och Kongoskogen. Vi har flugit till Kiunga vid Fly River, nära gränsen till Irian Jaya, för att leta efter paradisfåglar. Den lilla djungelstaden har en häpnadsväckande hamn med kranar där man skeppar iväg guldsediment från den stora dagbrottsgruvan i Tabubil längre norrut i högländerna. Genom en 15 mil långa pipeline fraktas sedimentslammet hit och lastas på stora flodbåtar som för guldets 80 mil på Fly River ut till havet, för vidare transport till smältverken i Australien. Kiunga har uppstått kring denna verksamhet. Det är en hektisk plats som alla tätorter i Papua. Hela stadens tretusenhövdade befolkning verkar ständigt befinna sig på den korta huvudgatan.

Hit hittade David Attenborough när han skulle spela in sin klassiker "Attenborough in Paradise", som sändes för första gången 1996. Den betraktas som en av hans bästa naturfilmer. Kiunga har därefter blivit känt som ornitologens eldorado med möjligheter att få se flera olika paradisfåglar. Vi bokar en båtfärd och gör som regnskogens befolkning, förflyttar oss på floderna. Dessbättre har man ännu inte avverkat timmer i dessa trakter och den gröna ridån längs strandbrinken ger ett oerhört kompakt intryck. Längre puttrar vi mot strömmen för att komma fram till ett favoritträäd där den märkliga "Twelve-wired Bird-of-Paradise", brukar hålla till. Paradisfåglar spelar ofta på samma plats år efter år. Och mycket riktigt, den knallgula hannen sitter högst uppe på stammen när vi kommer fram. När den diskret färgade honan plötsligt landar nedanför får denna manschauvinist tillfälle att visa upp hela sin repertoar av märkliga dansrörelser medan vi sitter i båten och följer föreställningen på behörigt håll. Med ett 600 mm långt teleobjektiv lyckas jag mot alla odds i den gungande båten, få en skapligt skarp bild av den svårfotograferade fågeln. Ännu svårare utmaning för fotografen är "King Bird of Paradise", den minsta av paradisfågeln. Bara att hitta denna utsökt röda fågel i den ändlösa djungeln, efter att ha färdats mil efter mil på floden där den ena kröken är den andra lik, och sedan gå i land där en guide vill att vi ska stanna, göra en ganska kort men slingrade och bökelig vandring genom den tätaste av regnskogar, för att till slut få se den granna fågeln glimta förbi, bara det räcker som minne. Någon bild låter sig förstås inte fotograferas när han slutligen visar sig högt upp i en trädkrona, denna regnskogens gäckande rödrock.

Fjärilsfaunan på Nya Guinea hör till de artrikaste i världen.

Många av regnskogens fåglar är små och svåra att upptäcka men Blyth's Hornbill kan man inte missa.

En Twelwe-wired Bird-of-Paradise utför sitt spel för honan i toppen på ett torrträd.

- Det finns ett fyrtiotal olika arter av paradisfåglar. Fågelfaunan på Nya Guinea är unik i världen, inte främst för antalet arter utan i första hand genom sin variation. Här häckar också storvuxna kronduvor och kakaduvor, plus ett stort antal papegojor och strutsliknande kasuarer. Frånvaron av rovdjur gör att det förekommer många marklevande fåglar. Nya Guinea har inga stora däggdjur. Bland pungdjuren finns några trädkängurus, myrpiggsvin och possumråttor. Utrustad med hand- och tubkikare har man en god chans att få se flera av skogens hemligheter. Ön är ornitologernas lustgård.

Paradisfåglarnas största fiende är människan. För papuanerna har fåglarnas vackra fjäderskrud varit oemotståndlig. Av dessa gör man huvudbonader och kroppsdekorationer. Vi har nu kommit till Tari i den mest omskrivna trakten i högländerna, den södra provinsen. Här lever hulifolket, en av de mest kända av klanerna. De flesta stamfolk har inte haft kontakt med omvärlden i mer än en generation. På Ambua Lodge där vi bor ett par dagar, får vi se en australiensisk prisvinnande dokumentärfilm, "The First Contact". Tre guldgravande bröder från Sydney, varav en medförde en filmkamera, tog sig in i högländerna 1930 och mötte till sin förvåning en tidigare okänd befolkning i dessa bördiga dalgångar. Här levde man på stenåldersnivå, stamkrig var vanliga, och kannibalism förekom. Otroligt nog hade dessa inre delar av Nya Guinea inte besökts av västerlänningar före dess. Här fanns den sista vita fläcken av Jordens landyta som den moderna människan utforskade, flera decennier efter det att Nord- och Sydpolen hade kartlagts. Numera lever en stor del av höglandsbefolkningen i två världar, dels i en nutida civilisation med allt vad det innebär, och dels i sin gamla kultur som försöker bevara traditionerna. De flesta innevånare bär moderna kläder som shorts och t-shirts, men

hos hulifolket går många av männen dagligdags klädda i sin gamla utstyrel med höftskynke av trädblad, peruk av eget hår – en wig –, och huvudbonader som görs av paradisfåglarnas plymer. Fortfarande förekommer skärmytslingar mellan klaner och stammar. Männen bråkar om tre saker: mark, svin och kvinnor i nämnd ordning.

Genom Ambua Lodge får vi kontakt med en del hulikrigare som visar oss sin by och sina riter, bland annat soldansen, och hur en wig skapas. Deras ansikten är oemotståndligt fascinerande att betrakta. Vad de tänker på när jag riktar kameran kan man undra, men någon slags fåfänga skönjer jag. Omsorgen de har om sitt yttre talar tydligt språk. Varje familjs äga omges av ett utgrävt och ganska djupt dike som förvandlar deras markinnehav till ett fort. Under en lång dagsvandring som vi gör genom Taridalen, går vi långa sträckor nere i dessa diken som närmast liknar skyttegravar, och som mycket riktigt gjorts för att skydda ägorna mot inkräktare. Vi passerar också förbi fält med sötpotatis som sköts enbart av kvinnorna. Inom hulifolket lever män och kvinnor i skilda världar, har olika sysslor och sover i olika hus, även efter det att ett giftermål ingåtts.

Mötet med dessa människor och deras kultur är en höjdpunkt på vår resa till Papua Nya Guinea. Den exotiska atmosfär som omger landskapet och dess innevånare är unik, och frånvaron av andra turister accentuerar att landet är en plats långt bortom allfarvägarna. Jag vill kalla detta världsturismens "last frontier". □

Resefakta

Papua Nya Guinea ligger mellan 3 – 12 grader söder om ekvatorn och har tropiskt klimat. Endast lättare klädsel behövs. Undantaget är höglandet där det rekommenderas kläder av varmare slag som jacka, tröja att användas främst under kvällarna. Det kan också regna en del under hela året och därför bör man ta med någon form av regnkläder. För vandring krävs kraftiga skor och ryggsäck. Att resa hit är ett spännande äventyr och därför lite mer komplicerat att ordna än till andra resmål. Flyg från Stockholm till Port Moresby går via Manila, Hongkong eller Cairns. Från dessa platser har Air Niugini direktfligheter. Enklast är att deltaga i en arrangerad resa. Discovery Travel erbjuder färdiga paket, men kan också skraddarsy ett personligt upplägg. Åtta dagar till hulikrigarna i höglandet kostar cirka 28 300 kronor inkl flyg från Stockholm. En 11-dagarsfärd till olika platser i höglandet med avslutning vid Tufi Resort på öns nordostkust kostar 51 300 kr.